૪ નામ વગરનું સ્ટેશન

નરસિંહરાવ ભોળાનાથ દિવેટિયા : તેમનો જન્મ અમદાવાદમાં થયો હતો. નરસિંહરાવને સાહિત્યના સંસ્કાર ગળથૂથીમાંથી જ પ્રાપ્ત થયા હતા. ઉચ્ચશિક્ષણ પ્રાપ્ત કર્યા બાદ સરકારી નોકરીમાં જોડાઈને કલેક્ટરના હોદ્દા ઉપર પહોંચ્યા. સરકારી નોકરીમાંથી નિવૃત્ત થઈને મુંબઈમાં એલ્ફિન્સ્ટન કૉલેજમાં ગુજરાતીના અધ્યાપક તરીકે સારી એવી કામગીરી બજાવેલી. કાવ્યો, વિવેચનો, ટૂંકીવાર્તાઓ, રેખાચિત્રો વગેરે સાહિત્યના સ્વરૂપોમાં તેમણે પોતાનો ફાળો નોંધાવલો છે. નરસિંહરાવનો વિશેષ ફાળો ભાષાશાસ્ત્રી તરીકેનો છે. 'મનોમુકુર (૧-૪)', 'સ્મરણમુકુર', 'કુસુમમાલા', 'હૃદયવીણા' વગેરે એમનાં પ્રકાશનો છે.

સૂર કૃતિનો – 'સ્વર્ગ અને નર્ક' એક કાલ્પનિક જગ્યા છે. સામાન્ય માન્યતાનુસાર સ્વર્ગ કોઈ જુદી જ જગ્યાએ પૃથ્વીથી દૂર છે અને એ કોઈ વિરલ વ્યક્તિ સિવાય અન્યને માટે તે મેળવવું પણ મુશ્કેલ છે. પરંતુ આ પ્રસંગચિત્ર દ્વારા લેખક દર્શાવે છે કે, સ્વર્ગ અહીં – પૃથ્વી ઉપર જ છે. મનુષ્ય પોતાની જીવંત અવસ્થામાં જ તે મેળવી શકે છે. જ્યાં હૃદયનો શુદ્ધ, નિર્દોષ પ્રેમ હોય, દયાભાવ અને માનવતા હોય, સૂઝ-સમજ હોય, ત્યાં બધે જ સ્વર્ગ છે. ઈશ્વરનો નિવાસ પણ ત્યાં જ છે એવું અહીં સૂચિત કરવામાં આવ્યું છે.

શ્રદ્ધાળુ લોકો કહે છે કે સિદ્ધપુર ક્ષેત્રથી સ્વર્ગ એક વેંત છેટું છે, ઊંચું છે. તેનો મર્મ જુદો છે. તે અહીં મારા વક્તવ્યના ક્ષેત્રમાં નથી. હું તો, આ જીવનમાં અનેક અનપેક્ષિત સ્થળે, પ્રસંગે સ્વર્ગ પ્રત્યક્ષવત થાય છે તે ઉદ્દેશીને બોલું છું. ભક્તો ગાય છે :

વૈકુંઠ ઢુંકડું રે;
પ્રેમી જનને ઢુંકડું, દુર્જનને મન દૂર,
અવિચલને મન મનસા વાચા
ભક્તિથી ભરપૂર-વૈકુંઠ ઢુંકડું રે.

નિર્દોષ બાળકોની નિર્મળ પ્રવૃત્તિઓ, દિવ્ય પ્રેમથી જોડાયેલાં પ્રેમીજનો, વાત્સલ્યભાવ ઝરતી માતા અને એ ઝરણ ઝીલતું મુગ્ધ શિશુ-આ સર્વ અને એવાં એવાં સ્થળોમાં તમે સ્વર્ગ નહિ તો શું જોશો? આવું એક સ્વર્ગદર્શન કરાવનારું ચિત્ર આજ તમારી સમક્ષ મૂકું ?

સંધ્યાકાળે દુકાનદારો, ઑફિસના કલાર્કો, વેપારીઓ, ધંધાદારીઓ વગેરે પોતપોતાના કામથી પરવારેલા અનેક મનુષ્યોથી ચિક્કાર ભરેલી ટ્રામગાડી લંડનના એક મહોલ્લામાં જતી હતી. બેઠકને એક છેડે ખૂણામાં એક જાડી બાઈ અને તેની પાસે એક નાનો છોકરો બેઠેલાં હતા. એ બંને એટલા લગોલગ બેઠાં હતાં કે સ્ત્રીના લટકતા 'ગાઉન'થી છોકરાના પગ ઢંકાઈ ગયા હતા. અને છોકરાનું નિર્દોષ ગંભીર મોં, વિશાળ ગંભીર ભૂરી આંખો અને ગુંચળાંવાળા ચળકતા વાળ સિવાય બધે લૂગડાંનો ઢગલો કર્યો હોય એમ જણાતું હતું. પાસે બેઠેલા છોકરા ઉપર તે સ્ત્રી જાણે કંઈ ધ્યાન જ આપતી ન હતી. લગભગ કલાકોની મજલથી છોકરો કંટાળી પણ ગયો હશે. આપણને

સહજ એમ લાગે છે કે સ્ત્રી છોકરાને ખોળામાં બેસાડી છાતી ઉપર માથું ટેકવી જરા વહાલથી વાતચીત પણ કેમ કરતી નહિ હોય ?

આ શંકાપ્રશ્નનો ખુલાસો થોડી વાર પછી મળ્યો :

એક પછી એક ઉતારું પોતપોતાને ઠેકાણે ઊતરવા મંડયા, અને છેવટે તે ટ્રામગાડીમાં તે સ્ત્રી, છોકરો, અને કાળા પોશાકમાં સજ્જ થયેલી એક સુંદર શોકગ્રસ્ત વદનવાળી સન્નારી એટલાં જ રહ્યાં.

છેવટે તે જાડી સ્ત્રીએ ઘંટડી વગાડી અને ટ્રામગાડી ઊભી રહી; તે ઊતરતી હતી એટલામાં ટ્રામ-કન્ડક્ટર બોલ્યો : 'બાઈ ! તમે તમારા છોકરાને લેવો ભૂલી ગયાં ?'

'મારો છોકરો ? મારે છોકરો છે જ નહિ.'

કન્ડક્ટર દિઙ્મૂઢ થઈ સામું જોવા લાગ્યો.

'ત્યારે પેલો કોણ છે? ગાડી નીકળી ત્યારથી અમે તેને તમારી સોડમાં બેઠેલો જોયો છે. અમે જાણ્યું કે તમે ઊતરીને તેને ઊંચકી લેશો.'

'હું તેને ઊંચકી ઊતારું?' તે સ્ત્રી જરા ગુસ્સે થએલી જણાઈ. 'મેં એ છોકરાને આજે જ પહેલો દીઠો.'

હજી પણ કન્ડક્ટરના ધ્યાનમાં વાત ઊતરી નહિ, તેણે છોકરાને પૂછયું : 'આ બાઈ તારી મા નથી ?'

સુંદર મીઠા અવાજથી બાળકે જવાબ દીધો : 'ના રે સાહેબ, મારી મા તો સ્વર્ગમાં ગઈ છે; ત્યાં હું પણ તેને મળવા જાઉં છું. મેં તમને ટિકિટનો પેની આપવા માંડ્યો, પણ તમારી નજર બીજી તરફ હતી. જ્યારે મારે ઊતરવાનું ઠેકાણું આવે ત્યારે મહેરબાની કરી મને કહેશો ?'

કન્ડક્ટરનો અવાજ નરમ થયો. તેણે કહ્યું :

'ભાઈ, હું દિલગીર છું. પણ આ ટ્રામને રસ્તે સ્વર્ગ આવતું નથી.'

આ વખતે કાળા પોશાકવાળી સ્ત્રીએ આવી છોકરાને વહાલથી ઊંચકી લીધો.

'મારા વહાલા બચુડા !' તે બોલી, 'મને બધી હકીકત માંડીને કહે, તારું નામ શું ને તું ક્યાં રહે છે?'

મારું નામ ડિક હતું પણ હવે સૌ મને નંબર સત્તાવન કહે છે અને હું આશ્રમમાં રહું છું. મારી માતા ગયા પછી એક માણસ મને ત્યાં લઈ ગયો. ત્યાં ઘણાં છોકરા તથા છોકરીઓ છે, પણ મા નથી. કોઈ ત્યાં મને ચુંબન કરનાર, કે પથારીમાં સોડમાં સુવાડનાર, અથવા સૂતી વખતે પ્રાર્થના કરાવનાર નથી. તમે કદી સ્વર્ગમાં ગયાં છો ? તે અહીંથી ઘણું દૂર છે?'

પેલી પ્રેમાદ્ર બાઈ બોલી : 'હું જાતે તો ત્યાં કોઈ વખત ગઈ નથી, પણ મારો એક તારા જેવડો છોકરો હતો તે ત્યાં ગયો છે. એ જગ્યા ઘણી ઘણી દૂર છે. તારાથી ત્યાં એકલા તો ન જ જવાય.'

'પણ તમારો નાનો છોકરો ગયો ને ! તે રસ્તે ભૂલો પડ્યો'તો?'

'ના તેને રસ્તો બતાવનાર કોઈક હતું.'

'ત્યારે એ 'કોઈક' મને પણ રસ્તો નહિ બતાવે?'

'બતાવશે બેટા, પણ હમણાં નહિ. થોડો વખત ધીરજ રાખી રાહ જોયા કર.'

'મારી મા પણ એમ જ કહેતી હતી કે, 'ધીરજ રાખ, ધીરજ રાખ' પણ હવે તો વાટ જોઈને કંટાળી ગયો છું.'

'હું પણ મારા છોકરાને મળવાની વાટ જોઈ કંટાળી ગઈ છું. ભાઈ, તું મારે ઘેર આવીને રહીશ ? આપણે બન્ને સાથે બેસીને વાટ જોયા કરીશું ?'

કોમળ, નિર્દોષ ભૂરી આંખોએ, ઊંડા શોકવાળી મૃદુ આંખો તરફ ધ્યાનથી થોડો વખત જોયા કર્યું, સંપૂર્ણ વિશ્વાસ આવ્યો હોય તેવો તે છોકરાનો ચહેરો જણાયો. પોતાના નાજુક હાથ તે સ્ત્રીની ગરદન આસપાસ વીંટી, માથું તેની છાતી ઉપર તેણે નિશ્ચિતપણે મૂક્યું.

કન્ડક્ટરે કોટની બાંય વડે પોતાની આંખ લૂછી.

તે ધીમેથી બોલ્યો : 'મારી ભૂલ થઈ. અમારા સ્ટેશનના લિસ્ટમાં સ્વર્ગનું નામ નથી. પણ મને લાગે છે કે આ રસ્તે જ તે આવેલું છે.'

જ્યાં છોકરાને રૂપાંતરે મા મળી, જ્યાં બાઈને રૂપાંતરે પુત્ર મળ્યો, ત્યાં સ્વર્ગભૂમિ હતી.

● માર્ગદર્શક સ્તંભ ●

વિદ્યાર્થીઓ સાથે સ્વર્ગ-નરકની ચર્ચા પ્રશ્નોત્તરી રૂપે કરવી. ત્યાર બાદ સંકલ્પના સ્પષ્ટ કરી વિષય તરફ વળવું. માતૃત્વ અને મમતા જેવા શબ્દોને સરળ ભાષામાં સમજાવી વિષયવસ્તુમાં આવનાર સન્નારીનું ચરિત્ર ચિત્રણ કરવું. 'સત્કાર્ય એ જ સ્વર્ગની અનુભૂતિ' ની વાતને પાઠને આધારે ઉદાહરણ સાથે પ્રસ્તુત કરી વિદ્યાર્થીઓને સત્કાર્ય માટે પ્રેરણા આપી પ્રોત્સાહિત કરવા.

સ્વાધ્યાય

સ. ૧ નીચેના શબ્દો માટે પાઠમાં વપરાયેલા શબ્દો શોધો.

(૧) કોમળ - ______ (૨) અંતર - ______
(૩) આશ્ચર્યચકિત - ______ (૪) બાળક - ______
(૫) ચહેરો - ______ (૬) દુઃખ - ______
(૭) પ્રેમ - ______ (૮) દૂર - ______

સ. ૨ નમૂના પ્રમાણે પાઠમાંથી શબ્દ શોધીને લખો.

દા.ત. નરક [સ્વર્ગ]

(૧) આનંદ [ ] (૨) સજ્જન [ ]
(૩) નફરત [ ] (૪) પરોક્ષ [ ]
(૫) નિર્મળ [ ] (૬) અપેક્ષિત [ ]

સ. ૩ શબ્દસમૂહ માટે એક શબ્દ લખો.

(૧) કલ્પેલું ન હોય તેવું - ______
(૨) આંખની સામે - ______
(૩) જેમાં દોષ નથી તે - ______
(૪) અપેક્ષિત ન હોય તેવું - ______
(૫) જેમાં ચિંતા નથી તેવું - ______

સ. ૪ જૂથમાં બંધબેસતો ન હોય તેવો શબ્દ જુદો તારવો.

(૧) પેની , રૂપિયો , ટ્રામ , ડોલર
(૨) લિસ્ટ , બસ , ટ્રેન , ટ્રામ
(૩) બાળુડાં , બાળક , શિશુ , સ્ત્રી
(૪) પિતા , કલાર્ક , વેપારી , ધંધાદારી
(૫) વદન , ચહેરો , મુખ , ગ્રીવા

સ. ૫ પાઠમાંથી અંગ્રેજી શબ્દો શોધીને તેની યાદી તૈયાર કરો.

સ. ૬ ચાલો લખીએ ....

(૧) છોકરાનો દેખાવ → (વાળ ________) (આંખો ________) (________ મોં)

(૨) (છોકરાનું નામ ________) → (લોકો એને ________ કહે)

(૩) છોકરાની આંખો → ( ) ( )

(૪) સ્ત્રીની આંખો → ( ) ( )

સ. ૭ કોણ બોલે છે અને કોને કહે છે તે લખો.

(૧) ''મારો છોકરો ? મારે છોકરો છે જ નહિ.''

(૨) ''ભાઈ હું દિલગીર છું, પણ આ ટ્રામને રસ્તે સ્વર્ગ આવતું નથી.''

(૩) ''મારા વહાલા બચુડા !''

(૪) ''ના, તેને રસ્તો બતાવનાર કોઈ હતું.''

(૫) ''પણ તમારો નાનો છોકરો ગયો ને?''

સ. ૮ ઘટનાક્રમ પ્રમાણે ગોઠવો.

(૧) ના રે સાહેબ, મારી મા તો સ્વર્ગમાં ગઈ છે.

(૨) કન્ડક્ટરે કોટની બાંય વડે પોતાની આંખ લૂછી.

(૩) તમે તમારા છોકરાને લેવો ભૂલી ગયાં ?

(૪) મનુષ્યોથી ચિકાર ભરેલી ટ્રામ ગાડી લંડનના એક મહોલ્લામાં જતી હતી.

(૫) હવે તો વાટ જોઈને કંટાળી ગયો છું.

સ. ૯ યોગ્ય વિકલ્પ શોધી વાક્ય ફરીથી લખો.

(૧) સિદ્ધપુર ક્ષેત્રથી સ્વર્ગ છેટું છે.

(ક) ચાર વેંત (ખ) આઠ વેંત

(ગ) પાંચ વેંત (ઘ) એક વેંત

(૨) સ્ત્રીના લટકતાં ગાઉનથી છોકરાનાં ઢંકાઈ ગયા હતા.

(ક) વાળ (ખ) પગ

(ગ) હાથ (ઘ) બૂટ

(૩) કન્ડક્ટર દિઙ્મૂઢ થઈ સામે જોવા લાગ્યો.

(ક) છોકરાની (ખ) સન્નારીની

(ગ) જાડી સ્ત્રીની (ઘ) યાત્રીઓની

(૪) છોકરાની વાટ જોઈ કંટાળી ગઈ હતી.

(ક) લાંબી સ્ત્રી (ખ) દુબળી સ્ત્રી

(ગ) જાડી સ્ત્રી (ઘ) કાળા પોશાકવાળી સ્ત્રી

સ. ૧૦ ડિક અને સન્નારી વચ્ચે થયેલ વાતચીતને તમારા શબ્દોમાં લખો.

સ. ૧૧ (અ) યોગ્ય વિરામચિહ્ન મૂકો.

(૧) તું ક્યાં રહે છે

(૨) પેલી પ્રેમાદ્ર બાઈ બોલી હું જાતે તો ત્યાં કોઈ વખત ગઈ નથી

(૩) ભાઈ તું મારે ઘેર આવીને રહીશ

(૪) ત્યાં મહાન પિતાની સ્વર્ગભૂમિ હતી

(બ) કાળ ઓળખો :

(૧) મેં એ છોકરાને આજે જ દીઠો.

(૨) તમે આવતી કાલે ત્યાં જશો.

(૩) હું મારું કામ કરું છું.

(૪) અમે આજે મંદિરે જશું.

(૫) પરીક્ષા પતી ગઈ હતી.

(ક) સંધિ વિગ્રહ કરો.

(૧) નિર્મળ - ________ + ________

(૨) નિર્દોષ - ________ + ________

(૩) પ્રત્યક્ષ - ________ + ________

(૪) રૂપાંતર - ________ + ________

(૫) પ્રેમાર્દ્ર - ________ + ________

(૬) દેવાલય - ________ + ________

સ. ૧૨ પ્રસ્તુત પાઠને વાર્તારૂપે તમારા શબ્દોમાં વર્ગમાં કહી બતાવો.

પ્રકલ્પ

વાહનવ્યવહારના સાધનોની માહિતી ઈન્ટરનેટ પરથી શોધી નોંધપોથીમાં સચિત્ર ચોંટાડો.

જાહેરાત લેખન

જાહેરાત લેખન એક વ્યાવસાયિક વિષય છે. દરેક વિષયની જાહેરાતની વિગત જુદી જુદી હોઈ શકે. ટૂંકી, સચોટ, ઓછામાં ઘણું કહી દે એવી જાહેરાતો પ્રચલિત બને છે.

- આભૂષણોની જાહેરાત
- પ્રવાસ અંગેની જાહેરાત
- રિસોર્ટની જાહેરાત
- ખાદ્યપદાર્થોની જાહેરાત
- શિબિરની જાહેરાત (રક્તદાન શિબિર, નેત્રચિકિત્સા શિબિર, દંતચિકિત્સા શિબિર)
- યોગવર્ગની જાહેરાત
- પુસ્તકમેળાની જાહેરાત

નીચેની જાહેરાત વાંચી આવી અન્ય જાહેરાતો તૈયાર કરો :-

વાંચો ને નીકળી પડો !

ગુજરાત તથા આસપાસના રાજ્યોની યાદગાર રોડ ટ્રીપ

ચાલો, 'સફર ટ્રાવેલ' સંગાથે

જાનદાર – શાનદાર – યાદગાર પ્રવાસે...

રાણકી વાવ, મોઢેરા	:	ઈતિહાસના સોનેરી પ્રકરણ
સુરત	:	ખાના-પીના ઔર જીના
નળ સરોવર	:	પંખીઓએ કલશોર કર્યો ભાઈ....
કચ્છ	:	રંગરંગીલા રણની આજુબાજુ
જયપુર	:	શોપિંગ બારેમાસ
તારકરલી બીચ	:	નીરવ શાંતિ જ્યાં હિલ્લોળા લે છે.

અમારા ટ્રાવેલ સંગાથે આપની સુખસગવડની સંપૂર્ણ વ્યવસ્થા, પારિવારિક પ્રેમસહ, વાજબી ભાવે, નિરંતર મળતી રહેશે. 'વહેલાં તે પહેલાં'. પ્રવાસવિષયી પુસ્તિકા નિઃશુલ્ક મળશે.

***

દયા ધર્મનું મૂળ છે, પાપ મૂળ અભિમાન.

3ZMOKG